

П67

3685р

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова

ГОРБАНЬ ЛЕСЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 37.091.12:36/051:33.54/57

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ
МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ
ДО ПРОФОРІЕНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З БЕЗРОБІТНОЮ МОЛОДДЮ**

13.00.05 – соціальна педагогіка

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2013

9677

НБ НПУ ім. М.П. Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Капська Алла Йосипівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
Інститут соціальної роботи та управління,
завідувач кафедри соціальної педагогіки

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Чернуха Надія Миколаївна,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
завідувач кафедри теорії та історії педагогіки

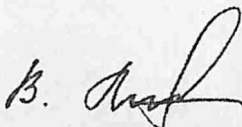
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
Закатнов Дмитро Олексійович,
Інститут професійно-технічної освіти
НАПН України, завідувач лабораторії професійної
орієнтації і виховання

Захист відбудеться «19» вересня 2013 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.09 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий «17» серпня 2013 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. М. Вольнова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасна соціально-економічна ситуація в країні висуває все більш високі вимоги до самореалізації особистості у професійній діяльності. Ринкові відносини кардинально змінюють характер і мету праці: зростає її інтенсивність, посилюється напруженість, потрібен високий професіоналізм і відповідальність. Особливо важко вирішувати питання соціально-професійної самореалізації молодим людям, оскільки їм не вистачає досвіду, умінь застосовувати отримані знання в реальному житті, знайти себе в суспільстві.

Статистика свідчить, що в останні роки зросло число молодих людей, які усвідомлюють необхідність отримання кваліфікованої допомоги, рекомендацій фахівця з профорієнтації. Це зумовлено також і тим, що безробіття несе з собою не тільки матеріальну незабезпеченість, але і духовний, моральний дискомфорт.

Однак, щоб підвищити якість допомоги безробітній молоді у виборі можливого місця роботи і доступної спеціальності, необхідно забезпечити високий рівень підготовки фахівців, які займаються питаннями профорієнтації. Саме тому сьогодні особливо відчутною є потреба у підготовці висококваліфікованих спеціалістів соціальної сфери, які, володіючи необхідними фундаментальними знаннями та будучи озброєними технікою і технологією профорієнтації, сприятимуть професійному самовизначенню молодих людей, яке буде відповідати їх індивідуальним особливостям і запитам суспільства в кадрах. При цьому актуальною є перебудова освітнього процесу у вищій школі таким чином, щоб створилися найбільш сприятливі умови для формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю, для оволодіння студентами знаннями, умінями, навичками, необхідними їм у формуванні професійно-особистісної позиції клієнтів, для саморозвитку майбутніх фахівців з профорієнтаційної роботи шляхом аналізу, осмислення і перетворення сфери профорієнтаційної діяльності.

Порушене питання не нове у соціально-педагогічній науці. Теоретико-методологічні положення соціальної роботи представлені у працях В.Андрущенка, Л.Гуслякової, І.Зимньої, І.Козубовської, І.Миговича, А.Мудрика, О.Яременка та ін.; досвід у сфері вітчизняної та зарубіжної соціальної роботи висвітлено в дослідженнях І.Андрєєвої, І.Іванової, І.Пеши, М.Фірсова та ін.; ідеї становлення соціального працівника як професіонала розкривають В.Бочарова, Р.Вайнола, А.Капська, О.Карпенко, Н.Клименко, А.Ляшенко, В.Поліщук, Н.Чернуха та ін.

У дослідженнях О.Амоші, Н.Борецької, В.Васильченко, Л.Лісогор та інших учених започатковано вирішення проблеми безробіття молоді. Питання щодо профконсультації і професійного самовизначення детально розкривають О.Вітковська, Е.Головаха, Д.Закатнов, С.Карпіловська, Л.Кондратьєва, Г.Радчук, Е.Ткаченко, О.Турініна, П.Шавір, В.Ярошенко та ін.; підходи з профорієнтаційної роботи висвітлені у працях Н.Гончарової, М.Захарова, Є.Клімова, В.Симоненка, Б.Федоришина, С.Чистякової та ін.

Питання формування готовності різних фахівців до профорієнтаційної роботи розкривали Ю.Калюжна, М. Корольчук, Р.Овчарова, Є.Павлютенков, М. Пращников та ін. Однак, проведений аналіз наукових праць та результатів емпіричних

досліджень дозволяє говорити про відсутність системного теоретико-методичного і науково-технологічного забезпечення формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю.

Вирішення окреслених проблем в умовах університетської освіти ускладнюється наявністю низки *суперечностей* між: очікуваннями суспільства щодо якісних змін у діяльності освітніх закладів і центрів зайнятості та недостатнім рівнем готовності кадрів цих установ до організації професійної переорієнтації безробітного населення; об'єктивними потребами розвитку системи професійного навчання безробітних та відсутністю належного нормативно-правового, організаційного і науково-методичного забезпечення цього процесу; реальною зайнятістю безробітної молоді та теоретичною моделлю профорієнтаційної роботи з цією категорією населення; прагненнями безробітної молоді у пізнанні нових професій і відсутністю апробованих форм організації такої роботи.

Необхідність оптимізації вивчення профорієнтаційної роботи та пошуку ефективних шляхів формування готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до такого важливого, складного аспекту соціально-педагогічної діяльності в умовах університетської освіти зумовила вибір теми нашого дослідження: *“Формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю”*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри соціальної педагогіки Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова і є складовою комплексної проблеми «Психолого-педагогічні засади професійної підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності».

Тему затверджено на засіданні Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (протокол № 8 від 01.03.2010 року) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 5 від 15.06.2010 року).

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування, розробка й апробація змісту, структури і методик формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження**:

1. Здійснити аналіз наукових джерел з досліджуваної проблеми і визначити базові компоненти професійної готовності студентів до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю («готовність студентів до профорієнтаційної роботи», «безробітна молоддь», «профорієнтаційна робота з безробітною молоддю»).

2. Розкрити зміст і структуру профорієнтаційної роботи з молоддю та виявити критерії і показники рівнів готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної діяльності.

3. Спроекувати і теоретично обґрунтувати процес формування готовності студентів до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю.

4. Перевірити ефективність алгоритму формування готовності студентів до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю шляхом впровадження відповідного змісту, структури й етапів даного процесу.

Об'єкт дослідження – процес підготовки майбутніх соціальних працівників у вищих навчальних закладах до профорієнтаційної роботи.

Предмет дослідження – зміст, структура і методики формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю.

На різних етапах наукового пошуку були використані такі **методи дослідження**: *теоретичні* – теоретичний і порівняльний аналіз наукової літератури, нормативної документації служб зайнятості населення, недержавних інститутів профорієнтації населення з метою різновекторного дослідження особливостей підготовки майбутніх соціальних працівників до надання молоді допомоги у виборі професії; *контент-аналіз* навчальних програм з метою вивчення стану проблеми, виявлення знань і умінь, необхідних для професійної діяльності та обґрунтування змісту, технологій і методик формування готовності студентів до профорієнтаційної роботи; *метод проектування* дозволив розробити структуру процесу формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи; *емпіричні* – спостереження, бесіди, анкетування, інтерв'ювання, тестування з метою визначення рівнів сформованості готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи; *педагогічний експеримент* (констатувальний, формувальний, контрольний) для виявлення і розкриття змісту оптимальних методик і технологій підготовки майбутніх соціальних працівників; *методи математичної статистики* (лінійна кореляція К.Пірсона) використані для аналізу результатів діагностичних даних, обробки та графічної інтерпретації матеріалів дослідження.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: концептуальні положення філософії, психології і педагогіки про особистісно-орієнтований, діяльнісний і системний підходи (Б.Ананьєв, В.Андрущенко, В.Афанасьєв, І.Бех, Є.Бондаревська, В.Кремень, К.Платонов, С.Подмазін, В.Сластьонін та ін.); психолого-педагогічні основи професійної діяльності (І.Зимня, І.Зязюн, Є.Климов, Н.Кузьміна та ін.); психолого-педагогічні (Г.Балл, А.Деркач, М.Дяченко, С.Занюк, Л.Кандилович, В.Крутецький, А.Щербаков та ін.) та соціально-педагогічні (Е.Зеєр, І.Лотова, А.Ляшенко, С.Рубінштейн та ін.) концептуальні положення змісту професійної освіти; підходи до структурних компонентів готовності соціальних працівників до професійної діяльності (О.Безпалько, В.Бочарова, Л.Гуслякова, О.Карпенко, І.Козубовська, І.Мигович, М.Лукашевич, В.Поліщук та ін.); загальні концепції соціальної роботи та соціальної педагогіки (Р.Вайнола, А.Капська, Л.Мішик, А.Мудрик, А.Рижанова, В.Філоненко, С.Харченко, Є. Холостова, Н.Чернуха та ін.); засади формування ринку праці молоді (О.Грішинова, М.Долишній, С.Злупко, О.Кратт, О.Лаврук та ін.) та молодіжної зайнятості (Ю.Зубок, М.Свиридов, І.Чистяков та ін.).

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у тому, що:

– *вперше теоретично обґрунтовано* проект формування фахової готовності соціального працівника до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю; *окреслено* зміст (теоретична і практична складові, самостійна робота) та етапи (адаптивно-інформаційний, практично-моделювальний, аналітико-узагальнюючий) формування готовності студентів до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю; *розроблено* алгоритм процесу формування готовності майбутніх

соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю; *виокремлено* базові компоненти (особистісно-ціннісний, теоретико-моделювальний, організаційно-комунікативний, професійно-компетентнісний) та *визначено* критерії (мотивація діяльності, ставлення до діяльності, характеристика діяльності, теоретична та практична готовність), показники і рівні готовності соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю;

– *уточнено* характерні особливості безробітної молоді, функції соціального працівника, який здійснює профорієнтаційну роботу з досліджуваною категорією населення, та сукупність знань, умінь і якостей, якими він повинен володіти для надання ефективної допомоги у професійному визначенні клієнтів; *систематизовано* зміст і структуру профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю; *узагальнено* сутність і подано авторське трактування понять «безробітна молодь», «профорієнтаційна робота з безробітною молоддю», «коучинг у профорієнтаційній роботі», «готовність майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю», «формування готовності до профорієнтаційної роботи»;

– *подальшого розвитку* набуло комплексне дослідження організаційно-педагогічних умов та технологічного забезпечення процесу формування готовності майбутніх соціальних працівників до роботи з безробітною молоддю (інформаційно-рефлексивні, професійно-практичні, професійно-моделювальні методики; групові, мікрогрупові, індивідуальні форми і методи навчання).

Практичне значення одержаних результатів: *впроваджено* проект та *апробовано* алгоритм педагогічного процесу формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю; *розроблено* навчально-методичне забезпечення процесу підготовки майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю – навчальний посібник «Профорієнтаційна робота з безробітною молоддю», навчально-методичні посібники «Підготовка фахівців соціальної сфери до соціально-професійної орієнтації» та «Проект як засіб профорієнтації молоді» для студентів спеціальності «Соціальна робота», робочу програму до навчальної дисципліни «Соціальна робота у сфері зайнятості населення» (у співавторстві), навчально-робочу програму, змістове наповнення та методичні рекомендації до спецкурсу «Профорієнтаційна робота з безробітною молоддю» для студентів спеціальності «Соціальна робота»; *експериментально апробовано* пакет методик здійснення профорієнтаційної роботи з урахуванням потреб молоді; *розроблено та впроваджено* авторську профорієнтаційну методику «На старті професійної кар'єри (школа і професія)».

Результати дисертації можуть бути використані викладачами вищої школи для організації професійної підготовки студентів з питань профорієнтації; соціальними працівниками, спеціалістами служб зайнятості населення, соціальними педагогами-практиками та практичними психологами для надання ефективної допомоги клієнтам у професійному визначенні.

Результати дослідження *впроваджено* у навчально-виховний процес Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 07-10/777 від 26.03.2013 р.), Хмельницького національного університету (довідка

№ 43/04 від 08.04.2013 р.), Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 463-33/03 від 05.04.2012 р.).

На різних етапах експериментального дослідження було залучено 590 осіб, з них: 512 студентів (ЕГ – 254 особи, КГ – 258 осіб) вищих навчальних закладів, 34 викладачі вищих навчальних закладів, 19 спеціалістів територіальних центрів зайнятості населення, 9 практичних психологів та 16 соціальних педагогів-практиків.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні й практичні результати дослідження було представлено у доповідях та повідомленнях на наукових, науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Соціальна робота на межі тисячоліть: концепції, технології, стратегії» (Київ, 2011), «Гуманізація навчання і виховання в системі освіти: теорія і практика» (Пенза, 2013), «Психолого-педагогічні виклики сучасності: шляхи розв'язання та новітні перспективи» (Одеса, 2013); *всеукраїнських* – «Психолого-педагогічне забезпечення соціальної мобільності сучасної молоді: реалії та перспективи» (Київ, 2012), «Інформаційні технології у професійній діяльності» (Рівне, 2013), «Підготовка педагогів до впровадження державних стандартів дошкільної та початкової освіти» (Житомир, 2013), «Рівень ефективності і необхідності впливу педагогічних і психологічних наук на розвиток сучасного суспільства» (Харків, 2013), «Сучасні наукові дослідження представників педагогічних та психологічних наук» (Харків, 2013), «Магістратура в умовах євроінтеграційних процесів вищої школи» (Житомир, 2013), «Актуальні проблеми сучасної науки і наукових досліджень» (Вінниця, 2013), «Гуманітарний Всесвіт: люди, ідеї, події» (Львів, 2013); *загальноуніверситетських* – «Психологічні проблеми сучасності» (Львів, 2013).

Результати дисертаційної роботи обговорювалися та отримали схвалення на щорічних звітних науково-практичних конференціях, засіданнях викладачів кафедри соціальної педагогіки Інституту соціальної роботи та управління Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (2008-2012 рр.).

Публікації. Основний зміст та результати дисертаційного дослідження відображено у 23 наукових та науково-методичних працях. Серед них: 1 навчальний і 2 навчально-методичні посібники, 1 методичні рекомендації, 11 статей у наукових фахових виданнях України, 3 статті у збірниках праць і 5 тез конференцій.

Загальний обсяг авторського доробку становить 28,83 друкованих аркушів.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 295 сторінок, із них 197 сторінок основного тексту, 10 додатків на 75 сторінках. Робота містить 12 таблиць і 15 рисунків на 32 сторінках. Список використаних джерел налічує 305 найменувань, із них – 6 іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт і предмет, окреслено теоретико-методологічні засади і методи дослідження, розкрито його наукову новизну й практичне значення, відображено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, надано інформацію про структуру і обсяг роботи.

Перший розділ – *«Теорія і практика формування готовності соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з молоддю»* – присвячений теоретичному аналізу основних наукових підходів щодо розгортання процесу професійної підготовки студентів педагогічних університетів до соціальної роботи; у ньому розглянуто теоретичні засади формування готовності майбутніх соціальних працівників; розкрито компоненти, критерії, показники і виявлено рівні готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю; з'ясовано суть термінів «безробітна молодь», «профорієнтаційна робота з безробітною молоддю» та проаналізовано стан профорієнтаційної роботи серед молоді в сучасних умовах.

Обґрунтовано основні теоретичні аспекти професійної підготовки: психолого-педагогічні концептуальні положення (Г.Балл, А.Деркач, М.Дяченко, С.Занюк, Л.Кандибович, О.Ковальов, В.Крутецький, В.Сластьонін, А.Щербаков та ін.); соціально-педагогічні концептуальні положення (Е.Зеєр, А.Капська, І.Лотова, А.Ляшенко, С.Рубінштейн, С.Савченко та ін.); виявлено особливості підготовки майбутніх соціальних працівників (І.Грига, С.Григор'єв, Л.Гуслякова, Л. Міщик, А. Мудрик, В.Філоненко, С. Марченко та ін.); розкрито структуру професійно-особистісного потенціалу соціального працівника (Л.Гуслякова, І.Зверева, І.Козубовська, І.Мигович, Є.Холостова та ін.); проаналізовано теоретичні підходи до структурних компонентів готовності соціальних працівників до професійної діяльності (С.Архипова, О.Іванова, О.Карпенко, М.Лукашевич та ін.); досліджено ключові аспекти проблеми професійної орієнтації молоді (І.Баклицький, Д.Закатнов, М.Піддячий, Н.Побірченко, В.Рибалка, В.Синявська, М.Тименко тощо).

На основі аналізу наукової літератури (А.Алексєєва, Л.Капченко, В.Логвиненко, Н.Савченко, С.Тарасюк) і законодавчої бази (наказ Мінсоцполітики №2 «Про затвердження Порядку надання територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, послуг з професійної орієнтації осіб» від 03.01.2013р., постанова №8 «Про затвердження Програми державної служби зайнятості – виконавчої дирекції Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття на 2008-2013 роки щодо професійної орієнтації молоді» від 19.12.2007 р., Постанова Кабінету Міністрів України №1069 «Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення» від 14.11.2012 р. та ін.), що регулює професійну орієнтацію, переорієнтацію та професійне навчання молоді, виявлено низку проблем: 1) недотримання чинного законодавства роботодавцями через невідповідність норм закону сучасним економічним і соціальним реаліям; 2) неузгодженість ринку освітніх послуг з вимогами ринку праці, що проявляється як у низькій кваліфікації випускників навчальних закладів, так і у невідповідності змісту освіти вимогам сучасного виробництва; 3) незначні реальні можливості вторинної зайнятості для студентів денної форми навчання у зв'язку з особливостями діючої системи отримання освіти.

Вивчення причин безробіття молоді (за даними Державної служби зайнятості, більш ніж 40 відсотків безробітних – молодь віком до 35 років), дозволило констатувати: молодь часто не володіє інформацією про свої права та шляхи до

працевлаштування; часто вони не мають доступу до загальнодержавної та регіональної інформації; молодь часто шукає ефективні способи заробітку, не враховуючи при цьому власного професійного досвіду; велика частина молодих людей чекає розв'язання власних проблем стосовно професійного становлення кимось іншим, проявляючи при цьому патерналістські настрої.

На основі вивчення проблеми підготовки фахівців соціальної сфери до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю ми запропонували авторський варіант змісту поняття *«формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю»*: це навчально-виховний процес, який характеризується сукупністю вербальних, візуальних і конкретно-дієвих способів дій його учасників, що інструментально забезпечує одержання прогнозованого результату – компетентного здійснення профорієнтаційної діяльності з безробітною молоддю.

Сутність поняття *«готовність майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю»* визначена нами у двох аспектах: 1) як багатофункціональний механізм, що містить особистісно-ціннісний, теоретико-моделювальний, організаційно-комунікативний та професійно-компетентнісний компоненти, які представлені сукупністю знань, умінь та якостей, якими повинен володіти майбутній соціальний працівник для ефективної профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю; 2) як сформованість у студентів творчого, продуктивного мислення та навичок практичної реалізації основних профорієнтаційних завдань, що сприяє ефективній профорієнтаційній роботі з безробітною молоддю.

Розкрито суть поняття *«безробітна молодь»* – це специфічна вразлива соціально-демографічна категорія молоді, якій на певних вікових етапах притаманні специфічні потреби демовідтворювальної, мотиваційної, адаптаційної до соціальних ризиків, мобільної в залежності від суспільно-економічних умов поведінки, і яка переживає період фізіологічного, соціального та духовного становлення, здобуття економічної свободи, входження й адаптацію до соціуму.

Встановлено, що у Законі України «Про зайнятість населення» «безробіття» визначається як соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування.

Уточнено характерні особливості досліджуваної категорії населення, якій в певний період життєдіяльності відповідають специфічні професійні проблеми та потреби: 14-16 років – період становлення особистості молодої людини, коли виникає необхідність закладання стійкого стереотипу в оцінці та ранжуванні потреб як у трудовій, так і в дозвіллевій сфері життєдіяльності; 16-18 років – період, коли молоді люди уже готові до вибору професії, прийняття ринкових відносин як об'єктивних, пошуку способів пристосування до них; 18-23 роки – молоді люди мають середню освіту і професію, яка часто виявляється незатребуваною, актуалізуються питання професійного перенавчання, а іноді й професійної реабілітації; виникає потреба у застосуванні комплексу заходів щодо адаптації молоді до реального життя, забезпечення нормального включення її в процес виробництва; 23-35 років – період досягнення молоддю трудової і соціальної стабільності, економічної

самостійності та професійного самовизначення; на цьому етапі безробітна молодь часто потребує кваліфікованої професійної переспеціалізації.

Вивчення наукових підходів (А.Голомшток, К.Гуревич, Є.Павлютенков, М.Пряжников, Б.Федоришин та ін.) дозволило розкрити сутність поняття *«профорієнтаційна робота з безробітною молоддю»*, яке ми розглядаємо як комплекс організаційно-правових, фінансово-економічних, соціально-культурних й інформаційно-педагогічних заходів, спрямованих на повноцінну реалізацію державних гарантій і місцевих ініціатив щодо виявлення трудового потенціалу молоді відповідно до її здібностей, потреб та уподобань, бажаного соціального статусу в суспільстві.

Встановлено, що *зміст профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю* включає: глибокий аналіз стану соціального розвитку сучасного суспільства; формування у безробітних умінь і навичок, необхідних для виконання різноманітних видів праці у виробничих умовах; виявлення і вивчення інтересів, нахилів, бажань, здібностей, а також фізичних і психічних можливостей молоді; застосування сучасних моделей, форм і методів у теорії та практиці профорієнтаційної роботи з безробітними; впровадження науково обґрунтованих профорієнтаційних методик практичного навчання та стимулювання професійного самовизначення молоді. *Структура профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю* містить: професійну просвіту, професійну інформацію, професійну консультацію, професійну діагностику, професійну адаптацію та професійну активізацію.

Розкрито зміст поняття *«коучинг у профорієнтаційній роботі»* як форму індивідуального наставництва, консультування безробітного щодо вибору майбутньої професії; партнерство, яке допомагає безробітному отримувати задовольняючі його результати; створення середовища, яке полегшує рух безробітного до бажаних професійних цілей, так, щоб вони приносили задоволення; створення коучем умов для всебічного розвитку особистості безробітного; розширення сфери пізнання, підвищення ефективності і якості свого життя; система реалізації спільного соціального, особистісного й творчого потенціалу учасників процесу профорієнтаційної роботи з метою одержання максимально можливого ефективного результату – професійного самовизначення та самореалізації.

Розкрито основний функціонал соціального працівника, який здійснює профорієнтаційну роботу з безробітною молоддю: 1) як *експерта*, який визначає ресурси і можливості молоді, а також мотивує їх до дій; 2) як *куратора*, що контролює вирішення проблеми працевлаштування, забезпечуючи молодь потужною інформаційною базою профорієнтаційних послуг відповідно до реальних можливостей конкретного безробітного; 3) як *коучера*, який розкриває власний нереалізований потенціал, закріплює впевненість у своїх можливостях, підвищує самооцінку, допомагає ставити професійні цілі та знаходити шляхи їх досягнення; 4) як *тьютора*, який забезпечує супровід індивідуальних освітніх програм у системі підвищення кваліфікації; 5) як *фасилітатора*, який полегшує процес залучення молоді людини до нових професійних знань; 6) як *модератора*, який виконує функції консультанта на всіх етапах професійного становлення молоді.

З метою повноцінної реалізації зазначених функцій, виокремлено базові *компоненти професійної готовності* майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю: *особистісно-ціннісний* включає

якості особистості, які є необхідними у прагненні до професійного саморозвитку у сфері надання профорієнтаційної допомоги безробітній молоді; *теоретико-моделювальний* включає якості, що обумовлюють професійну налаштованість та спрямованість особистості, яка проявляється в моделюванні практичної діяльності щодо надання кваліфікованої допомоги молоді, яка не має роботи; *організаційно-комунікативний* компонент, який включає застосування професійних знань, умінь і навичок соціального працівника, який здатний організовувати та реалізовувати якісну профорієнтаційну роботу з безробітною молоддю; *професійно-компетентнісний*, який включає сукупність інтелектуальних, емоційних і вольових особливостей психіки щодо відповідності зовнішнім умовам та завданням профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю.

Визначені компоненти готовності студентів до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю представлено сукупністю *знань* (методологічні, теоретичні, методичні та технологічні), *умінь* (дидактичні, комунікативні, діагностичні, перцептивні, організаційні, рефлексивні, академічні, корекційно-розвиваючі) та *якостей* (психофізіологічні, перцептивно-рефлексивні, ділові, творчі, морально-етичні, організаторські, комунікативні), якими повинен володіти майбутній соціальний працівник для ефективної профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю.

Встановлено, що зміст, форми і методи профорієнтаційної роботи, на які орієнтуються майбутні фахівці соціальної сфери, сьогодні ще не забезпечують досягнення основної мети профорієнтаційної роботи – формування готовності молоді до професійного самовизначення. Відсутній індивідуальний і диференційований підходи до особистості; профорієнтаційна робота несе, переважно, декларативний характер, не надаючи можливості кожному спробувати себе в різних видах практичної діяльності тощо. З метою визначення рівня готовності студентів до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю проведено констатувальний експеримент.

В експеримент включено 34 викладачі та 512 студентів, із них – 254 студенти ЕГ і 258 студентів КГ: Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова (96 осіб), Національний авіаційний університет (78 осіб), ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (80 осіб), Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці (46 осіб), Харківський інститут соціального прогресу (52 особи), Тернопільський інститут соціальних та інформаційних технологій (34 особи), Соціально-педагогічний інститут «Педагогічна академія» (39 осіб), Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України (44 особи), ДЗ «Луганський інститут праці та соціальних технологій» (43 особи). Навчальний процес у контрольних та експериментальних групах здійснювали одні й ті ж самі викладачі, вихідні дані та умови навчально-виховного процесу в обох групах були однаковими та незалежними від особистості викладача.

На основі аналізу освітньо-кваліфікаційної характеристики та освітньо-професійної програми підготовки майбутніх соціальних працівників Державного галузевого стандарту спеціальності «Соціальна робота», досвіду профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю було визначено критерії, які характеризують якісний рівень готовності всіх учасників експерименту – студентів третього року навчання: *мотивація діяльності* (прагнення до співпраці та допомоги; ініціативність та

наполегливість; соціально активна особистісна позиція; потреба у постійному саморозвитку та самоудосконаленні); *ставлення до діяльності* (зацікавленість у пошуках оригінальних, інноваційних форм роботи з безробітною молоддю; перевага суспільних інтересів над особистими; самостійне здобуття нових знань і їх проектне моделювання для різних категорій населення; соціальна адаптивність); *характеристика діяльності* (знання методологічних положень профорієнтаційної роботи; знання сутності та форм профорієнтаційної роботи з молоддю; володіння технологіями соціально-педагогічної роботи; здатність всебічно й об'єктивно сприймати безробітну молодь під час спілкування, викликати в неї довіру, співпереживати в процесі профорієнтаційної роботи, передбачати й ліквідувати конфлікти); *теоретична та практична готовність* (уміння розробляти та впроваджувати спеціальні соціальні програми, спрямовані на вирішення питань безробіття молоді; уміння використовувати інноваційні технології профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю; психолого-педагогічна та соціально-педагогічна компетенція; готовність професійно діяти у конкретній соціально-педагогічній ситуації).

У процесі дослідження нами було використано комплекс *діагностичних методик*: «Методика діагностики мотиваційної структури особистості» В.Мільмана, «Опитувальник для оцінки мотивації до досягнення цілі» Т.Елерса, «Методика діагностики самоактуалізації особистості» А. Лазукіна в адаптації Н. Каліна, «Методика дослідження вольової організації особистості» А. Хохлова, «Методика діагностики рівня емпатійних здібностей» В.Бойко, інтерактивний метод «Зіткнення з реальними робочими ситуаціями», авторська анкета. Це дало змогу з'ясувати *рівні* сформованості готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю (низький, середній, достатній, високий).

Встановлено, що студенти з *високим рівнем* характеризуються активною навчально-пізнавальною діяльністю, послідовністю і систематизованістю в оволодінні теоретичними знаннями з професійної орієнтації та усвідомленні їх професійної значущості; спрямованістю на професійну самоосвіту, саморозвиток, самовиховання, самовдосконалення; проявляють активне використання набутих знань, умінь та навичок; вони характеризуються творчим, продуктивним мисленням та навичками практичної реалізації основних завдань; здатні вирішувати питання, пов'язані з віковими особливостями молоді та їхнім професійним самовизначенням; самостійно узагальнювати й робити висновки.

Виявлено, що студенти з *достатнім рівнем* проявляють стійкий інтерес до навчання; усвідомлюють теоретичні знання з професійної орієнтації молоді у процесі навчання, проте оволодіння цими знаннями у них є не досить послідовним і систематизованим; спостерігається стійка зацікавленість студентів у використанні набутих знань, умінь і навичок; помірний інтерес до своєї професії, помірна зацікавленість у самоосвіті, яка інколи потребує зовнішнього стимулювання; критичне ставлення щодо своєї особистості, своїх професійних якостей є досить посереднім.

Середній рівень засвідчує прояв у студентів знань, умінь та навичок, що відповідають мінімальним нормам, поданим у Державному галузевому стандарті до спеціальності «Соціальна робота»; в цілому володіють програмовим матеріалом з профорієнтаційних та фахових дисциплін, володіють більшістю умінь, передбачених

навчальною програмою, які проте недостатньо систематизовані; загальний інтелектуальний рівень даної групи студентів невисокий, хоча професійні вміння сформовані на достатньому рівні; епізодично включаються у професійну діяльність; самостійна діяльність студента носить репродуктивний характер, активізується епізодично і проявляється в основному під час сесії. Студенти, що належать до цієї групи, здебільшого мають завищений рівень самооцінки власної готовності до професійної діяльності. Застосування ними інноваційних технологій навчання та контролю якості знань проявляється, в більшості випадків, на рівні обізнаності.

Для студентів, у яких проявляється *низький рівень* готовності характерним є слабо виражена спрямованість на професійну самоосвіту і самовдосконалення; нестійкий інтерес до навчання, наявність фрагментарних і не завжди науково обґрунтованих уявлень про професійну орієнтацію; вони не володіють належною якістю знань, умінь і практичних навичок щодо здійснення профорієнтації молоді і не визнають їх професійно значущими, часто потребують зовнішнього стимулювання діяльності; недостатньо проявляється критичне ставлення до своєї особистості, своїх професійних якостей.

Результати констатувального експерименту дозволили виявити такі рівні готовності студентів до профорієнтаційної роботи з молоддю: низький рівень – у 16,28% (42 осіб) КГ та 15,35% (39 осіб) ЕГ; середній рівень – у 60,63% (154 осіб) КГ та 57,36% (148 осіб) ЕГ; достатній рівень – у 20,93% (54 осіб) КГ та 18,5% (47 осіб) ЕГ; високий рівень – у 5,51% (14 осіб) ЕГ та 5,43% (14 осіб) КГ.

З метою визначення функціональних зв'язків між показниками готовності ми здійснили кореляційний аналіз за допомогою лінійної кореляції К.Пірсона (при $p \leq 0,01$). Це дозволило нам стверджувати, що готовність до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю є цілісним утворенням, сутність якого полягає у взаємодоповнюваності, взаємодії, взаємозв'язку і взаємообумовленості всіх критеріїв, а тому формування визначеного феномена повинно здійснюватись в єдності усіх його структурних компонентів.

У другому розділі – *«Технологічне забезпечення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю»* – теоретично обґрунтовано і розроблено проект формування готовності студентів до профорієнтаційної роботи з молоддю; окреслено ефективні організаційно-педагогічні умови та навчально-методичне забезпечення формування готовності студентів до профорієнтаційної роботи з молоддю, як певний технологічний процес; розроблено, апробовано та впроваджено методичний інструментарій щодо вдосконалення професійної профорієнтаційної освіти студентів – майбутніх соціальних працівників.

Визначено основні *наукові підходи*, які забезпечують практичне спрямування й становлять науково-теоретичне підґрунтя формування професійної готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю: *компетентністий, особистісно-орієнтований та діяльнісно-поведінковий*.

З урахуванням означених підходів нами уточнено і реалізовано *організаційно-педагогічні умови* ефективного формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю: 1) підготовка до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю за розробленим алгоритмом;

2) обізнаність з основними етапами процесу формування готовності до профорієнтації; 3) знання функцій, якими мають володіти студенти на рівні готовності до профорієнтації майбутньої трудової діяльності; 4) організація активної пізнавальної діяльності студентів на всіх етапах формування і розвитку; 5) організація системної самостійної роботи студентів; 6) реалізація міжпредметних зв'язків у процесі формування готовності до профорієнтаційної діяльності.

Спрогнозовано необхідність розробки та впровадження *проекту формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю*, в якому відображено мету, принципи, завдання, зміст, етапи формування готовності, компоненти і рівні готовності, результат (рис. 1).

Наголошено, що організація навчально-виховного процесу, який спрямовується на формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю, можлива лише за дотриманням певного *алгоритму*: а) аналіз ситуації, мотивація дій, формулювання мети; б) аналіз змісту навчальної дисципліни, виокремлення і систематизація рівнів готовності до профорієнтації, що необхідно сформувати; в) планування роботи, вибір форм, методів і засобів впливу, організація занять; г) поетапне формування готовності до профорієнтації безробітної молоді; д) аналіз результатів діяльності, форм навчання, коректування курсу, прогнозування розвитку системи формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтації молоді; е) спільне узагальнення досвіду роботи.

Основні складові алгоритму впроваджувались через комплекс технологічного забезпечення (сукупність методик), які реалізовувались на визначених *етапах формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю*. На першому – *адаптивно-інформаційному етапі* очікуваним результатом роботи зі студентами III курсів був розвиток у них умінь співпрацювати один з одним у навчальній діяльності, організовувати свою навчально-професійну діяльність, виконувати соціальні ролі та організовувати власну навчальну та пошукову роботу, усвідомлення необхідності виконання всіх складових профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю.

На даному етапі здійснювалося формування показників мотивації діяльності та ставлення до діяльності, що зумовило вибір та впровадження відповідного технологічного забезпечення. При цьому посилення активності, ініціативності, позитивної взаємодії, моделювання власної професійної діяльності, актуалізація мотивів до професійного розвитку забезпечувалося використанням *інформаційно-рефлексивних методик*: 1) інтерактивні лекції та бесіди («Безробіття серед молоді», «Формула професійного успіху» та ін.); 2) створення та вирішення проблемних ситуацій («Взаємодія соціальних працівників і безробітної молоді», «Соціально-економічні наслідки безробіття» та ін.); 3) дискусії («Що таке професійний вибір?», «Професійно важливі якості особистості» та ін.); 4) виготовлення та розміщення настінної інформації профорієнтаційного змісту; 5) круглі столи («Сучасний ринок праці», «Профорієнтаційна робота зі старшокласниками» та ін.); 6) комп'ютерні презентації («Мій професійний образ», «Мое робоче місце» та ін.); 7) вправи профорієнтаційного змісту; фоторепортаж «Безробітна молодь України» тощо.

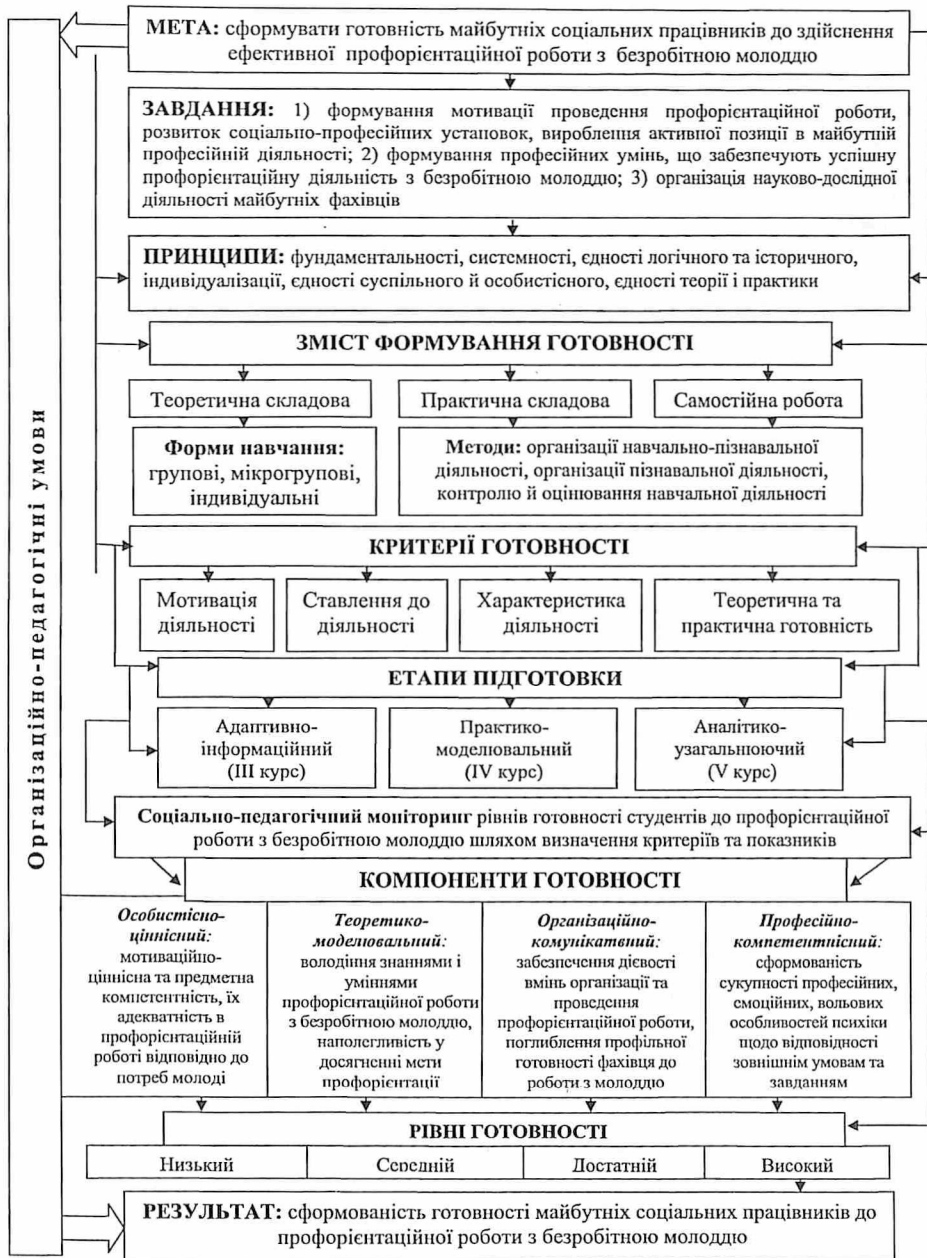

Рис. 1. Проект формування готовності майбутніх соціальних працівників до професійної орієнтації безробітної молоді

На другому – *практико-модельовальному етапі* очікуваним результатом роботи зі студентами IV курсів стало засвоєння ними зразків соціально-психологічних ситуацій, які доцільні у роботі з молоддю, знань про особливості різних соціальних середовищ, які виступають мікросоціумом для клієнта, розвиток умінь моделювати соціально-психологічні умови для створення комфортної життєдіяльності конкретної молодшої людини з певними професійними проблемами.

На цьому етапі відбувалося формування показників критерію «характеристика діяльності», тому включення студентів у практичну діяльність у соціальній сфері посилювало професійно-компетентісну підготовку. Створені організаційно-педагогічні умови сприяли тому, щоб студент виконував різні функції і рухався від спостереження, аналізу й самоаналізу до діагностики, самостійного проектування, організації дій, корекції та оцінювання. Технологічне забезпечення цього етапу здійснювалося через комплекс *професійно-практичних методик*: екскурсії в обласний та районний центри зайнятості, профорієнтаційна методика практичної діяльності «На старті професійної кар'єри (школа і професія)», творчі завдання, розробку індивідуального плану супроводу безробітного, організацію самоосвітньої й самовиховної діяльності, виробничу практику в районних центрах зайнятості, розробку професіографічних буклетів, проведення профпросвітницької і розвивальної роботи з школярами (профінформаційний урок, тренінги, вікторини, конкурси, брейн-ринги профорієнтаційного змісту, професіографічні зустрічі та екскурсії, надання профконсультацій) тощо.

Доведено ефективність застосування профорієнтаційної методики «На старті професійної кар'єри (школа і професія)», структура якої включала такі компоненти: зміст – соціально-професійна орієнтація – коучинг як організаційна форма взаємодії студентів з молоддю – проектування з його прийомками і засобами – соціально-педагогічне середовище. Метою методики було розкриття потенційних можливостей учнівської молоді та зареєстрованих у центрах зайнятості випускників ПТУ, їхня самоактуалізація на сучасному ринку праці.

У ході реалізації методики на базі Бориспільського міжшкільного навчально-виробничого комбінату, Бориспільського ліцею імені П.П.Чубинського «Дизайн-світа», Щасливського навчально-виховного комплексу та Бориспільського міськрайонного центру зайнятості було створено «школи професій» (школа творчої майстерності, школа молодого журналіста, школа молодого політика, школа підприємця сільської місцевості). У них студенти разом із залученими фахівцями соціальної сфери та представниками різних типів професій з молодими людьми (клієнтами різних категорій) проводили діагностику професійних інтересів і здібностей, тематичні семінари, круглі столи та майстер-класи, надавати консультації, реалізовували проект «Я – дизайнер свого життя».

На третьому – *аналітико-узагальнюючому етапі* було спрогнозовано формування у майбутніх соціальних працівників (студентів V курсів) цілісного уявлення про доцільність, можливості та особливості профорієнтаційної роботи, вміння управляти складними соціальними процесами, в центрі яких знаходиться людина (чи група людей), яка потребує допомоги.

Цей етап передбачив формування показників критерію «теоретична і практична готовність». Його завдання зумовили вибір технологічного забезпечення у вигляді

професійно-моделювальних методик, які сприяли розширенню та закріпленню знань, умінь і навичок профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю та проектування своєї практичної діяльності: 1) коучинг; 2) соціальна реклама; 3) тренінг «Карта життя: усвідомлений вибір майбутньої професії»; 3) метод проектування «Проектування професійного успіху»; 4) вікторина «Фахівець»; 5) брейн-ринг «Інноваційні технології як фактор формування професійних намірів молодшої людини»; 6) організація професійного свята «Соціальний працівник»; 7) роліві ігри; 8) робота з реальним випадком тощо.

Доведено ефективність застосування коучингу як організаційної форми профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю, що підтверджується тим фактом, що 47 учнів (32,19%), які до початку реалізації методики «На старті професійної кар'єри (школа і професія)» не визначились щодо майбутньої сфери професійної діяльності, після впровадження усіх організаційних форм та методів профорієнтаційної роботи зробили свій вибір.

Теоретична складова змісту формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю реалізовувалася через розробку і впровадження автором комплексу навчально-методичного забезпечення – програму і зміст навчальної дисципліни «Соціальна робота у сфері зайнятості населення» та спецкурс «Профорієнтаційна робота з безробітною молоддю» (тексти лекцій, рекомендації, матеріали модульного контролю, творчі завдання і контрольні запитання); навчальний посібник «Профорієнтаційна робота з безробітною молоддю», навчально-методичні посібники «Проект як засіб профорієнтації молоді» та «Підготовка фахівців соціальної сфери до соціально-професійної орієнтації» для студентів спеціальності «Соціальна робота», які в сукупності сприяли формуванню у майбутніх соціальних працівників готовності до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю за чотирма критеріями.

Практична складова змісту формування готовності студентів реалізовувалась через включення їх в організаційні процеси здійснення профорієнтаційної роботи з молоддю, чому сприяло проходження практик на різних базах, що безпосередньо належать до інфраструктури соціальної підтримки: центри зайнятості населення, Щасливський навчально-виховний комплекс, Бориспільський міжшкільний навчально-виробничий комбінат тощо.

Програми виробничих практик (4-5 курси) спеціальності «Соціальна робота» передбачали виконання таких завдань: включення у практичну діяльність профорієнтаційних центрів конкретних програм профорієнтаційної роботи соціального працівника з безробітною молоддю; обґрунтування й апробація певних напрямів і видів профорієнтаційної роботи; аналіз реальних життєвих обставин молоді, з якими вони зустрічаються як майбутні соціальні працівники; визначення й обґрунтування оптимальних технологій, які використовувалися в центрах зайнятості населення; здійснення оцінки потреб, психофізіологічних особливостей та реальних можливостей молоді, яка потребує профорієнтаційних послуг; визначення видів соціальних допомог або пільг, на які має право молода людина.

Організація *самостійної роботи студентів* здійснювалася завдяки виконанню ними індивідуальних завдань: проектів з проблеми безробіття сучасної молоді та інноваційних форм профорієнтаційної роботи з нею; індивідуальних консультацій з

працівниками центрів зайнятості. Результати самостійної роботи студентів презентувались на заняттях, у проблемних групах, що сприяло формуванню умінь: здійснювати об'єктивний аналіз впливу наслідків професійної нестабільності на матеріальний стан молодшої людини; аналізувати основні функції спеціалізованих молодіжних структур, що сприяють працевлаштуванню молоді; аналізувати закони, накази і постанови, які сприяють забезпеченню реалізації ідеї профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю; розробляти зміст і форми рекламно-інформаційної кампанії щодо виявлення місць роботи в окремих регіонах України тощо.

На етапі контрольного експерименту було проведено моніторинг рівнів готовності студентів до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю, що дозволило виявити ефективність дії алгоритму, організаційно-педагогічних умов, змісту, форм роботи та навчально-методичного забезпечення професійної підготовки соціальних працівників.

Застосування діагностичних методик, визначених на констатувальному етапі, дозволило зафіксувати помітну динаміку зростання показників готовності студентів до профорієнтаційної роботи в ЕГ, що відображено на рис. 2. Так, в експериментальній групі спостерігається перехід студентів із середнього та низького рівнів готовності до високого та достатнього рівнів: кількість студентів із високим рівнем збільшилась на 44,85%, із достатнім рівнем на 12,40%, із середнім рівнем спостерігається зменшення кількості студентів на 48,12%, а з низьким рівнем готовності до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю відбулося зменшення кількості студентів на 8,31%.

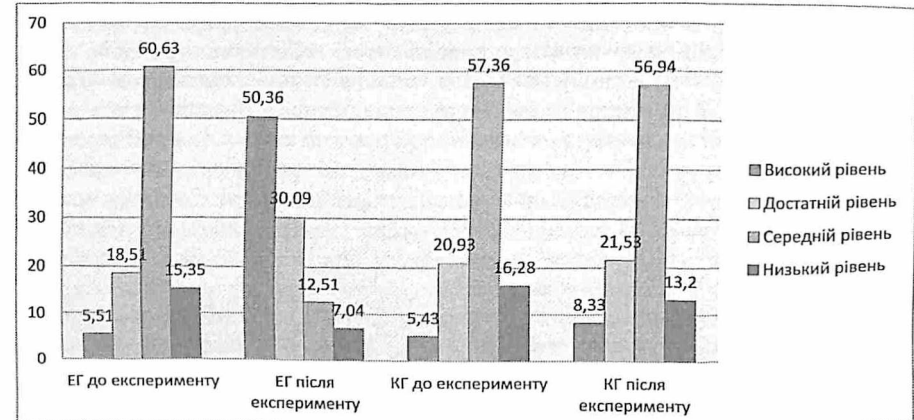

Рис. 2. Динаміка сформованості рівнів готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю, %

За результатами дослідження можна стверджувати, що науково обґрунтований проект формування готовності студентів до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю, який розгортався за вибудованим алгоритмом педагогічного процесу, а також розроблене й експериментально апробоване змістове та методичне

забезпечення є ефективними та інноваційними у системі підготовки фахівців соціальної сфери до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретичне узагальнення й нове вирішення актуальної проблеми формування професійної готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю, що відображено у теоретичному обґрунтуванні змісту і структури профорієнтаційної роботи та розробці методичного забезпечення формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю. Результати теоретичного й експериментального дослідження засвідчили досягнення мети й вирішення поставлених завдань, що дозволяє зробити відповідні висновки:

1. Здійснено теоретичний аналіз наукових досліджень з означеної проблеми і виявлено, що проблема формування професійної готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю вимагає вдосконалення змісту, структури і форм підготовки студентів до профорієнтаційної роботи у соціальній сфері. *Професійну підготовку* розглянуто як динамічний навчально-виховний процес із методично доцільним змістовим забезпеченням, кінцевою метою якого є формування такої професійної якості як «готовність». Поняття *«готовність майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю»* визначено у двох аспектах: 1) як багатofункціональний механізм, що містить особистісно-ціннісний, теоретико-моделювальний, організаційно-комуніка-тивний та професійно-компетентнісний компоненти, які представлені сукупністю знань, умінь та якостей, якими повинен володіти майбутній соціальний працівник для ефективної профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю; 2) як сформованість у студентів творчого, продуктивного мислення та навичок практичної реалізації основних профорієнтаційних завдань, що сприяє ефективній профорієнтаційній роботі з безробітною молоддю.

Виокремлено *компоненти* (особистісно-ціннісний, теоретико-моделювальний, організаційно-комунікативний, професійно-компетентнісний) та визначено *критерії* (мотивація діяльності, ставлення до діяльності, характеристика діяльності, теоретична та практична готовність), *показники і рівні* (високий, достатній, середній, низький) готовності соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю. Окреслено *функції* соціального працівника, який здійснює профорієнтаційну роботу з досліджуваною категорією населення (експерт, куратор, коучер, тьютор, фасилітатор, модератор). Визначено сукупність *знань* (методологічні, теоретичні, методичні, технологічні), *умінь* (дидактичні, комунікативні, діагностичні, перцептивні, організаційні, рефлексивні, академічні, корекційно-розвиваючі) та *якостей* (психофізіологічні, перцептивно-рефлексивні, ділові, творчі, морально-етичні, організаторські, комунікативні), якими повинен володіти соціальний працівник для надання ефективної допомоги у професійному визначенні клієнтів. На етапі констатувального експерименту встановлено, що як в експериментальній, так і в контрольній групах у значної частини студентів готовність до профорієнтаційної роботи знаходиться на низькому рівні (КГ –

16,28%, ЕГ – 15,35%), при тому, що кількість студентів з високим рівнем готовності досить незначна (КГ – 5,43%, ЕГ – 5,51%).

2. *Безробітна молодь* – це специфічна вразлива соціально-демографічна категорія молоді, якій на певних вікових етапах притаманні специфічні потреби демовідтворювальної, мотиваційної, адаптаційної до соціальних ризиків, мобільної в залежності від суспільно-економічних умов поведінки, і яка переживає період фізіологічного, соціального та духовного становлення, здобуття економічної свободи, входження й адаптації до соціуму. До її *характерних особливостей* можна віднести: 14-16 років – потреба у закладанні стійкого стереотипу в оцінці та ранжуванні потреб у трудовій сфері життєдіяльності; 16-18 років – готовність до вибору професії, прийняття ринкових відносин як об'єктивних, пошук способів пристосування до них; 18-23 роки – адаптація молоді до реального життя, потреба у професійному перенавчанні, а іноді й професійній реабілітації; 23-35 років – період трудової і соціальної стабільності, економічної самостійності та професійного самовизначення; є потреба у кваліфікованій професійній переспеціалізації.

Профорієнтаційну роботу з безробітною молоддю слід розглядати, як комплекс організаційно-правових, фінансово-економічних, соціально-культурних й інформаційно-педагогічних заходів, спрямованих на повноцінну реалізацію державних гарантій і місцевих ініціатив щодо виявлення трудового потенціалу молоді відповідно до її здібностей, потреб та уподобань, бажаного соціального статусу в суспільстві. Її *зміст* включає: глибокий аналіз стану соціального розвитку сучасного суспільства; формування у безробітної молоді умінь і навичок, необхідних для виконання різноманітних видів праці у виробничих умовах; виявлення і вивчення інтересів, нахилів, бажань, здібностей, а також фізичних і психічних можливостей молоді; застосування сучасних моделей, форм і методів в теорії та практиці профорієнтаційної роботи з безробітними; впровадження науково обґрунтованих профорієнтаційних методик практичного навчання та стимулювання професійного самовизначення молоді. А *структура* містить у собі: професійну просвіту, професійну інформацію, професійну консультацію, професійну діагностику, професійну адаптацію та професійну активізацію.

3. Встановлено, що зміст, форми і методи профорієнтаційної роботи, на які орієнтуються майбутні фахівці соціальної сфери, сьогодні ще не забезпечують досягнення основної мети профорієнтаційної роботи – формування готовності молоді до професійного самовизначення. Теоретично обґрунтовано необхідність застосування методу проектування навчального процесу як педагогічного чинника впливу на якість професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. Спираючись на компетентнісний, особистісно-орієнтований та діяльнісно-поведінковий наукові підходи, розроблено *проект формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю*, в якому відображено мету, принципи, завдання, зміст, етапи формування готовності, компоненти і рівні готовності, результат. Наголошено, що ефективне формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю можливе при дотриманні низки *організаційно-педагогічних умов* (підготовка до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю за розробленим алгоритмом; обізнаність з основними етапами процесу формування

готовності до профорієнтації; знання функцій, якими мають володіти студенти на рівні готовності до профорієнтації майбутньої трудової діяльності; організація активної пізнавальної діяльності студентів на всіх етапах формування і розвитку; організація системної самостійної роботи студентів; реалізація міжпредметних зв'язків у процесі формування готовності до профорієнтаційної діяльності, що впливає на процес формування готовності до профорієнтаційної роботи), а також з урахуванням особливостей організації навчального процесу у вищій школі (навчання як системна цілеспрямована діяльність кафедр, що передбачає передачу студентам наукових знань і формування їх особистісних якостей, і учіння як самостійна навчальна діяльність).

4. Доведено, що організація навчально-виховного процесу, який спрямовується на успішне формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю, можлива за умов дотримання певного *алгоритму*: а) аналіз ситуації, мотивація дій, формулювання мети; б) аналіз змісту навчальної дисципліни, виокремлення і систематизація рівнів готовності до профорієнтації, що необхідно сформувати; в) планування роботи, вибір форм, методів і засобів впливу, організація занять; г) поетапне формування готовності до профорієнтації безробітною молоддю; д) аналіз результатів діяльності, форм навчання, коректування курсу, прогнозування розвитку системи формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтації молоді; е) спільне узагальнення досвіду роботи.

Основні складові алгоритму впроваджувались на визначених *етапах* (адаптивно-інформаційний, практично-моделювальний, аналітико-узагальнюючий) формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю завдяки комплексу *технологічного забезпечення* (сукупність методик): *інформаційно-рефлексивні методики* (інтерактивні лекції та бесіди, створення та вирішення проблемних ситуацій, перегляд документального фільму, дискусії, круглі столи, вправи профорієнтаційного змісту, комп'ютерні презентації, фоторепортажі тощо), що стимулювали активність, ініціативність, корекцію власних дій, об'єктивне оцінювання ситуації, моделювання власної професійної діяльності; *професійно-практичні методики* (екскурсії в обласний та районний центри зайнятості, профорієнтаційна методика «На старті професійної кар'єри (школа і професія)», індивідуальні форми роботи, виробнича практика, розробка професіографічних буклетів, проведення професійно-просвітницької та розвивальної роботи зі старшокласниками тощо), що забезпечувало включення студентів у практичну діяльність у реальній соціальній сфері); *професійно-моделювальні методики* (коучинг, соціальна реклама, тренінги, метод проектування професійної діяльності, вікторини, брейн-ринги, рольові ігри профорієнтаційного характеру, робота з реальним випадком тощо), що сприяло розширенню і закріпленню на практиці знань, умінь і навичок профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю.

5. *Зміст формування готовності* майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю реалізовувався завдяки включенню *теоретичної складової* – комплекс навчально-методичного забезпечення (навчальний посібник «Профорієнтаційна робота з безробітною

молоддю», навчально-методичні посібники «Проект як засіб профорієнтації молоді» та «Підготовка фахівців соціальної сфери до соціально-професійної орієнтації» для студентів спеціальності «Соціальна робота»; тексти лекцій, методичні рекомендації, матеріали модульного контролю, творчі завдання і контрольні запитання до навчальної дисципліни «Соціальна робота у сфері зайнятості населення» та спецкурсу «Профорієнтаційна робота з безробітною молоддю» відповідно до навчального плану рівня «бакалавр»); *практичної складової* – проходження студентами практик на різних базах, що безпосередньо належать до інфраструктури соціальної підтримки, та включення їх в організаційні процеси здійснення профорієнтаційної роботи з молоддю; *самостійної роботи* – виконання студентами індивідуальних завдань (проекти з проблеми безробіття сучасної молоді та інноваційних форм профорієнтаційної роботи з нею, дослідження причин безробіття та соціально-економічної ситуації в країні, аналіз законодавчого забезпечення професійного становлення особистості).

За результатами контрольного експерименту зафіксовано позитивну динаміку у сформованості показників за рівнями готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю. Так, в експериментальній групі спостерігається перехід студентів із середнього та низького рівнів готовності до високого та достатнього рівнів: частка студентів із високим рівнем зросла на 44,85%, із достатнім рівнем на 12,40%, а частка студентів з низьким рівнем готовності до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю зменшилася на 8,31%.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи в умовах університетської освіти і засвідчує необхідність її подальшої розробки за такими *перспективними напрямками*: розробка і погодження системи дій вищих навчальних закладів і потреб держави соціальних інститутів у кадрах для нової сфери діяльності; розробка технологій соціального захисту безробітних на державному і регіональному рівнях; обґрунтування теоретико-методичного забезпечення професіоналізації навчального процесу у вищій школі; вивчення особливостей статусу соціального працівника і його роль у роботі з безробітним населенням; розробка критеріїв профорієнтаційної роботи як специфічної діяльності; дослідження специфіки підготовки соціальних працівників для профорієнтаційної роботи із сільським населенням, людьми з особливими потребами та людьми, що опинились у тяжких життєвих обставинах; визначення змісту інваріантного і варіативного компонентів професійної профорієнтаційної освіти соціальних працівників тощо.

Список опублікованих праць за темою дисертації:

1. Горбань Л.В. Профорієнтаційна робота з безробітною молоддю : навч. посібник / Л.В.Горбань / [за заг. ред. А.Й.Капської]. – К. : Інформаційні системи, 2013. – 174 с.
2. Горбань Л.В. Підготовка фахівців соціальної сфери до соціально-професійної орієнтації : навч.-метод. посібник / Л.В.Горбань. – К. : Інформаційні системи, 2013. – 158 с.

3. Горбань Л.В. Проект як засіб профорієнтації молоді / Л.В.Горбань / [за заг. ред. А.Й.Капської]. – К. : Інформаційні системи, 2013. – 115 с.

4. Горбань Л.В. Профорієнтаційна робота з безробітною молоддю : методичні рекомендації / Л.В.Горбань. – К. : Інформаційні системи, 2013. – 112 с.

5. Тименко Л.В. Психолого-педагогічні умови ефективного формування професійної готовності соціальних педагогів до профорієнтації старшокласників / Л.В.Горбань // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління. – Випуск 5 (Ч. 1.) : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – С. 212–221.

6. Горбань Л.В. Формування готовності майбутніх соціальних педагогів до профорієнтації старшокласників / Л.В.Горбань // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова Серія №13. Проблеми трудової та професійної підготовки. – Випуск 3 : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – С.172–175.

7. Горбань Л.В. Формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з молоддю / Л.В.Горбань // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова Серія №13. Проблеми трудової та професійної підготовки. – Випуск 7 : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – С. 36–43.

8. Горбань Л.В. Особливості практичної підготовки фахівців соціально-педагогічної діяльності до профорієнтаційної роботи / Л.В.Горбань // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. – Випуск 12 : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – С.101–108.

9. Горбань Л.В. Формування ключових компетентностей майбутнього соціального працівника у контексті ідей Болонського процесу / Л.В.Горбань // Соціальна робота та управління: соціологія, психологія, педагогіка, соціальна робота, філософія освіти : міжнар. зб. наук. праць НПУ імені М.П. Драгоманова. – Випуск 2 / [За заг. ред. В.П. Андрущенка, А.О. Ярошенко, І.М. Ковчиної]. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – С.322–330.

10. Горбань Л.В. Модель формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтації безробітної молоді / Л.В.Горбань // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. – Випуск 13 : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – С.13–23.

11. Горбань Л.В. Профорієнтаційна робота як соціально-педагогічна умова висхідної мобільності сучасної безробітної молоді / Л.В.Горбань // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. – Випуск 14 (Ч. 1.) : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – С.123–132.

12. Горбань Л.В. Особливості соціально-педагогічної підтримки безробітної молоді України / Л.В.Горбань // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова Серія №11: Соціальна робота. Соціальна педагогіка: зб. наук. праць. – Випуск 16. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – С.58–64.

13. Горбань Л.В. На старті професійної кар'єри («Школа професій») / Л.В.Горбань // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. – Вінниця, 2013. – С.45–53.

14. Горбань Л.В. Проект як засіб профорієнтаційної роботи з молоддю / Л.В.Горбань // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка Серія: Педагогічні науки: зб. наук. праць – Т. 1. Вип. 108 – Чернігів: ЧНПУ, 2013. – С. 47-51.

15. Горбань Л.В. Організація профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю в сучасних умовах / Л.В.Горбань // Магістратура в умовах євроінтеграційних процесів вищої школи : зб. наук.-метод. праць. – Житомир : ЖДУ ім. І.Франка, 2013. – С.52–55.

16. Горбань Л.В. Методика підготовки соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з молоддю / Л.В.Горбань // Магістратура в умовах євроінтеграційних процесів вищої школи : зб. наук.-метод. праць. – Житомир : ЖДУ ім. І.Франка, 2013. – С. 86–90.

17. Горбань Л.В. Проектування процесу підготовки майбутніх соціальних працівників до профорієнтації безробітної молоді / Л.В.Горбань // Сучасні наукові дослідження представників педагогічних та психологічних наук : зб. тез наук. робіт міжнар. наук.-практ. конф., 22-22 лютого 2013 р., м.Харків. – Харків : Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень» 2013. – С.13–15.

18. Горбань Л.В. Модель професійної діяльності соціального працівника у визначенні цілей, завдань і напрямів профорієнтаційної роботи / Л.В.Горбань // Рівень ефективності та необхідності впливу педагогічних та психологічних наук на розвиток сучасного суспільства : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф., 29-30 березня 2013 р., м.Харків. – Харків : Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень» 2013. – С.27–32.

19. Горбань Л.В. Використання сучасних технологій в процесі підготовки фахівців соціальної сфери до профорієнтаційної роботи з молоддю / Л.В.Горбань // Психолого-педагогічні виклики сучасності: шляхи розв'язання та новітні перспективи : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф., 5-6 квітня 2013 р., м.Одеса. – Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2013. – С. 84–87.

20. Горбань Л.В. Готовність майбутніх учителів початкових класів до ранньої профорієнтації учнів / Л.В.Горбань // Підготовка педагогів до впровадження державних стандартів дошкільної та початкової освіти : зб. тез всеукр. наук.-практ. конфер. ЖДУ ім. І.Франка, 20 березня 2013 р., м.Житомир. – Житомир : ЖДУ ім. І.Франка, 2013. – С.17–19.

21. Горбань Л.В. Основні проблеми сучасної української молоді [Електронний ресурс] / Л.В. Горбань // Гуманітарний Всесвіт: люди, ідеї, події : матеріали II Всеукраїнської наук.-практ. Інтернет-конференції, 25-31 березня 2013 року. – Секція: людина і суспільство. – Режим доступу : http://ubgd.lviv.ua/moodle/pluginfile.php/14596/mod_folder/content/1/humanitas%201.pdf?forcedownload=1 (дата звернення 22.04.2013).

22. Горбань Л.В. Формування ключових компетентностей майбутнього соціального працівника в контексті ідей Болонського процесу / Л.В.Горбань // Соціальна робота в Україні: теорія і практика : наук.-метод. журнал. – № 1: Січень-березень. – 2012. – С.139–147.

23. Горбань Л.В. Формирование профессиональных компетентностей в контексте идей Болонского процесса / Л.В.Горбань // Социосфера: науч.-метод. и

теорем. журнал. – № 2. – Пенза : ООО научно-издательский центр «Социосфера», 2013. – С.43-48.

АНОТАЦІЇ

Горбань Л.В. Формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова МОН України, Київ, 2013.

У дисертації представлено теоретичний аналіз сучасних підходів до формування професійної готовності майбутніх фахівців соціальної роботи; систематизовано зміст і структуру, визначено труднощі у здійсненні профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю. Виокремлено компоненти та визначено критерії, показники і рівні готовності студентів до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю. Обґрунтовано проект (зміст, етапи, організаційно-педагогічні умови) та апробовано алгоритм процесу формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю. Розроблено і впроваджено навчально-методичне та технологічне забезпечення цього формування готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю.

Ключові слова: безробітна молодь, профорієнтаційна робота з безробітною молоддю, соціальний працівник, професійна підготовка, готовність майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю.

Горбань Л.В. Формирование готовности будущих социальных работников к профориентационной работе с безработной молодежью. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.05 – социальная педагогика. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова МОН Украины, Киев, 2013.

Диссертация посвящена проблеме формирования готовности будущих социальных работников к профориентационной работе с безработной молодежью.

В диссертации представлен теоретический анализ современных подходов к формированию профессиональной готовности будущих специалистов социальной работы. Раскрыта сущность и содержание понятий «безработная молодежь», «профориентационная работа с безработной молодежью», «коучинг в профориентационной работе». Систематизирована структура профориентационной работы с безработной молодежью, определены трудности в ее осуществление.

Сформулированы рабочие понятия «профессиональная подготовка» и «готовность будущих социальных работников к профориентационной работе с безработной молодежью». Выделены компоненты готовности социальных работников к профориентационной работе с безработной молодежью (личностно-ценностный, теоретико-моделирующий, организационно-коммуникативный, профессионально-компетентносный). Определены критерии (мотивация деятельности, отношение к деятельности, характеристика деятельности,

теоретическая и практическая готовность), показатели и уровни (высокий, достаточный, средний, низкий) готовности.

Очерчены функции социального работника, который осуществляет профориентационную работу с безработными. Определена совокупность знаний, умений и качеств, которыми должен владеть социальный работник для предоставления эффективной помощи в профессиональном определении клиентов.

Разработан проект формирования готовности будущих социальных работников к профориентационной работе с безработной молодежью, где отражена цель, принципы, задания, содержание, этапы формирования готовности, компоненты и уровни готовности, результат.

Обоснован и внедрен алгоритм формирования готовности будущих социальных работников к профориентационной работе с безработной молодежью: 1) анализ ситуации, мотивация действий, формулировка цели; 2) анализ содержания учебной дисциплины, выделение и систематизация уровней готовности к профориентации, что необходимо сформировать; 3) планирование работы, выбор форм, методов и средств влияния, организация занятий; 4) поэтапное формирование готовности к профориентации безработной молодежи; 5) анализ результатов деятельности, форм обучения, корректировка курса, прогнозирование развития системы формирования готовности будущих социальных работников к профориентации молодежи; 6) обобщение опыта работы. Определены этапы внедрения алгоритма: адаптивно-информационный, практико-моделирующий, аналитико-моделирующий.

Разработано и внедрено технологического обеспечения процесса формирования готовности будущих социальных работников к профориентационной работе с безработной молодежью (совокупность информационно-рефлексивных, профессионально-практических и моделирующих методик).

Обосновано содержание формирования готовности будущих социальных работников к профориентационной работе с безработной молодежью. Оно реализовано через: теоретическую составляющую (комплекс учебно-методического обеспечения); практическую составляющую (прохождение студентами практик на разных базах, что непосредственно принадлежат к инфраструктуре социальной поддержки, включение их в организационные процессы осуществления профориентационной работы с молодежью); самостоятельную работу (выполнение студентами индивидуальных заданий).

Результаты экспериментальной работы засвидетельствовали о существенной динамике роста всех показателей выделенных критериев готовности будущих социальных работников. Констатируется, что подготовка будущих социальных работников к профориентационной работе с безработной молодежью осуществляется эффективнее, если в основе их профессионального обучения лежат коучинг и алгоритм формирования готовности студентов к профориентационной работе как активные формы организации учебно-воспитательной деятельности.

Ключевые слова: безработная молодежь, профориентационная работа с безработной молодежью, социальный работник, профессиональная подготовка, готовность будущих социальных работников к профориентационной работе с безработной молодежью.

Gorban L. Formation of professional readiness of future social workers to vocational guidance work with unemployed young people. – Manuscript.

Dissertation for getting a scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.05 – Social pedagogy. – The National Pedagogical University named after M.P. Dragomanov, Department of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2013.

Dissertation presents the theoretical analysis of modern approaches to the formation of professional readiness of future specialists of social work; content and structure are systematized, the difficulties in realization of vocational guidance work with unemployed young people are defined. The components are highlighted; criteria, indexes and levels of readiness of students to vocational guidance work with unemployed young people are defined. The project is grounded (table of contents, stages, organizational and pedagogical terms) and the algorithm of formation process of future social workers professional readiness to vocational guidance work with unemployed young people is approved. The educational-methodical and technological provision of the formation of future social workers readiness are developed and implemented to vocational guidance work with unemployed young people.

Keywords: unemployed young people, vocational guidance work with unemployed young people, social worker, professional readiness, readiness of future social workers to vocational guidance work with unemployed young people.

НБ НПУ

100202595

Підписано до друку 25. 06.2013 р. Формат 60х84/16.

Папір офсетний. Гарнітура Times.

Наклад 100 пр. Зам. № 384

Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.

